

УДК 81'373.47:316.286

**СТРАТЕГІЯ КОНФЛІКТУВАННЯ В АНГЛОМОВНОМУ
РОДИННОМУ ДИСКУРСІ З АДРЕСАНТНО-АДРЕСАТНОЮ
КОНФІГУРАЦІЮ «БАТЬКИ-ДІТИ»**

О. В. Бровкіна, викладач,
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

У статті досліджуються основні тактики реалізації стратегії конфліктування в англomовному родинному дискурсі з адресантно-адресатною конфігурацією «БАТЬКИ-ДІТИ». Аналізуються структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості втілення стратегії конфліктування.

Ключові слова: англomовний родинний дискурс, адресантно-адресатна конфігурація «БАТЬКИ-ДІТИ», стратегія конфліктування, тактики, структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості.

Дискурс англomовного родинного спілкування характеризується зіткненням протилежно спрямованих точок зору та інтересів конфлікуючих.

Об'єктом статті виступає стратегія конфліктування в англomовному родинному дискурсі. **Предметом** дослідження є структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості реалізації стратегії конфліктування в англomовному родинному дискурсі з адресантно-адресатною конфігурацією «БАТЬКИ-ДІТИ».

Актуальність теми дослідження визначається його відповідністю загальному спрямуванню сучасної лінгвістики на вивчення дискурсу як контекстуалізованого мовлення. Назрілим є комплексне вивчення структурних, семантичних та прагматичних аспектів мовленнєвих практик суб'єктів англomовних дискурсів із урахуванням соціальних детермінант їхньої комунікативної інтеракції, зокрема аналіз англomовного родинного дискурсу. Актуальність проблематики підсилюється необхідністю подальшої розробки теоретичних основ та методик вивчення різних стратегій і засобів їхньої реалізації за допомогою мови у дискурсі англomовного родинного спілкування.

Мета статті полягає у з'ясуванні основних тактик та мовленнєвих засобів реалізації стратегії конфліктування в англomовному родинному дискурсі з адресантно-адресатною конфігурацією «БАТЬКИ-ДІТИ».

Класичним варіантом сценарію розвитку конфліктної мовної ситуації є переростання суперечки у сварку, що відбувається поетапно [1, с. 239].

Мова є відображенням психічної діяльності індивіда, що представляє собою поєднання та взаємодію двох основних сфер – раціональної та емоційної. Конфлікт, який першочергово має психічну природу, чудово демонструє цю взаємодію в своїй мовній репрезентації. Зіткнення протилежних точок зору в конфлікті супроводжується сильними емоційними переживаннями його учасників [2, с. 318]. Суперечка базується більшою мірою на негативних емоціях, які подавляють раціональні процеси. З цієї точки зору, сварка вважається деструктивним видом спілкування [3, с. 287].

Структурно-семантичними та комунікативно-прагматичними засобами втілення стратегії конфліктування в англomовному родинному дискурсі з адресантно-адресатною конфігурацією «БАТЬКИ-ДІТИ» (вибірка 679 дискурсивних фрагментів) виступають:

1) експресивно забарвлена лексика (24 %):

(1) Father: *For a long weighted moment he continued to stare at her and she at him; until in a quiet driving voice, he hissed, 'You little cow! You trollop!' Had he shouted the words they might have appeared less menacing, but his face was so close to Queenie's that she felt faint from the pungency of his foul breath, his voice but a heavy rasping whisper which echoed like thunder in her head. 'You don't fool me,' he sneered, 'you own brother! Lying abed with your own brother! An' 'im fathering your child! Dirty filthy pair ...' He laughed low, the sound spurting out on the bed of spittle which ran down his chin...*

Daughter: *'May God in His mercy forgive me, George Kenney!' Her voice scraped low and hard in its bitterness. 'But I've never hated you more than at this moment! Oh! I despise the very air you breathe ... and you!' The outrage within her lifted the tone of her voice, 'It's you who's the scum! You, the filth who violated me and got me with child! It's your sin ... yours! ... do you understand? Yours! Yours! Yours!' Her fury burned like a beacon in the darkness of her eyes, holding him riveted; until with a great roar, he backed away (J. Cox).*

Адресант звинувачує свою дочку в розпусті, використовуючи експресивно забарвлену лексику: вульгаризми (*trollop*), зооніми (*cow*), таким чином, вербально реалізуючи мовленнєву агресію. Всі фрази батька відображають неінструментальну агресію – «агресію заради агресії, яка служить завданням катартичної розрядки за рахунок комунікативного партнера» [4, с. 256]. З боку батька має місце підготовлена агресія, про що свідчать його довгі роздуми перед конфронтацією; всі його фрази спрямовані на адресата з метою викликати різкі негативні емоції. Агресія дочки є реактивною та наростаючою в своєму емоційному забарвленні. Використання дієслів «*to hate*», «*to despise*» вербально показують її ставлення до комуніканта. Повторення особових займенників «*you*», «*yours*» говорить про спонтанність вираження. Прості за своєю конструкцією речення, питання «*Do you understand?*», повторювані вигуки «*It's you who's the scum!*», «*It's your sin ... yours!*» підкреслюють нераціональність її агресії, але в той же час і рівність відносин батько–дочка. Тактика **емоційного тиску** використовується обома комунікантами;

2) особові та присвійні займенники (14%):

Комуніканти користуються тактикою **виправдання** під час конфліктних ситуацій.

(2) Father: *'Where've you been, Kathy love?' George Kenney was hovering by the door as Queenie let herself in. He called her Kathy most of the time now and she had become used to it. At first, she had contradicted him; but the confusion and argument which ensued was far more difficult to handle than just letting him loose in his own make-believe world.*

Daughter: *'Get out of the way!' She pushed by him, and even that fleeting contact sickened her.*

Father: *George Kenney, already dressed to go out, banged his fist hard on the wall, and his voice took on a sickening pettishness as he rebuked her, 'It's you as drives me to drink, Kathy! You never stop picking fault with me mates ... an' it pleases you to mek me feel guilty. Well, I don't! D'you 'ear me? I don't feel guilty.' His face began to crumple and from his whining Queenie knew that he was about to cry. 'Oh, Kathy ... I do love you! I do' (J. Cox).*

Адресант звертається до доньки, вживаючи ім'я своєї померлої дружини «*Kathy love*», що сильно дратує останню «*she had contradicted him; but the confusion and argument which ensued was far more difficult to handle than just letting him loose in his own make-believe world*». Адресат вживає речення з наказовою конструкцією «*Get out of the way!*», що провокує конфлікт, під час якого мовець-батько реалізує тактику виправдання. Подана тактика втілюється за допомогою опозиції займенників «*It's you as drives me to drink*», «*You never stop picking fault with me mates*», «*it pleases you to*

mek me feel guilty» та освідченні в коханні уявній дружині «*Oh, Kathy ... I do love you! I do*»;

3) складні речення (6 %):

(3) Son: *'Pop, listen to me. Mrs. Austin's house was vandalized and she has no place to stay. I told her she and the kids could stay here.*'

Father: *Jock's fork fell onto his plate with a clatter. 'Over my dead body.'*

Son: *Wade straightened. 'Okay, Pop. You're forcing my hand. This is my house, my land and I say they stay.*'

Father: *'You gonna throw that in my face, are you?*'

Son: *'I don't want to, but nothing else gets through to you.' The five hundred acres was his mother's inheritance from her family and she'd put it in Wade's name before Jock had had all his financial problems. Everything Jock had owned had gone into the consortium.*

Father: *'Fine, I'll leave then.'* Jock got to his feet.

Son: *'Suit yourself, but I'm only doing what you've taught me all my life. You taught me to care for people, to help them in times of need. There are three kids outside who need a place to sleep. I'm not turning them away, because I had a father who believed that every child should be cared for and loved.*'

Father: *'That father died four years ago.' Jock hobbled past him, and down the hall to his bedroom. The door slammed (L. Warren).*

З боку батька очевидний прояв інструментальної агресії у відповідь на слова сина «*Over my dead body*», батько виконує функцію захисту від агресора, тому агресія не може бути підготовленою. Син у свою чергу, використовуючи складні речення, наводить факти «*Mrs. Austin's house was vandalized and she has no place to stay. I told her she and the kids could stay here*», намагається раціонально, а не емоційно переконати батька «*I'm only doing what you've taught me all my life*». Складнопідрядні речення, які вживає мовець-син, втілюють тактику апелювання до загальнолюдських цінностей. Пасивна реакція батька «*Jock hobbled past him, and down the hall to his bedroom*» говорить про те, що у нього немає достатньо фактів, які б він навів для посилення своєї позиції в даній ситуації. Пасивна мовленнєва агресія перериває розмову і не дає можливість прийти до консенсусу. Тактика апелювання до загальнолюдських цінностей зі сторони сина наштовхується на тактику ігнорування зі сторони батька й призводить до конфліктної ситуації;

4) повтори (9 %):

(4) Father: *'We aren't going to do anything.' Mr. Davis said loudly. 'We are going to wait and do nothing, and in a second Marshall will start breathing again because there's nothing else he can do.'*

Son: *Indeed, at that moment the breath rushed from Marshall's lungs, leaving him weak and shaky. 'You're mean, mean,' he sobbed. 'You're an awful, horrible papa' (M. Stolz).*

Мовець-син, який хоче, щоб йому купили іграшку, починає використовувати тактику вередування. Подана тактика виражається в невербальних діях (син перестає дихати), яку комунікант-батько ігнорує «*We aren't going to do anything*», «*We are going to wait and do nothing*», а потім трансформується в вербальне звинувачення мовця за допомогою повторів лексичних одиниць «*mean, mean*» та синонімічних лексем «*awful, horrible*»;

5) порівняння (10 %):

(5) Father: *Dad pushed the sofa back against the wall to clear a space on the living-room floor. 'Get down', he ordered us, 'all four of you, on your hands and knees. Get into the press-up position.*'

We did as he told us...

Father: *'Come on, which of you has taken it?' he shouted... 'If your arms give way I'm going to be kicking you back up again,' he promised.*

Daughter: *'It was me,' Sonia said, as her arms buckled and she fell to the floor.*

Father: *'So, you would put your brother and sisters through all this for a piece of chocolate, would you, you lying little cow?' he yelled as we all lay collapsed on the floor.*

'You're nothing but a little thief... I'm not going to hit you this time,' he said, to all our surprise, 'but I suggest your brother and sisters remember what you were willing to put them through here. You're the black sheep of this family and I want everyone to remember that.' (R. McCann).

Стратегія конфліктування реалізується за допомогою тактики приниження (фізичного та психологічного) з боку адресанта-батька, яка виражається наказовими конструкціями: «*Get down, on your hands and knees*», «*Get into the press-up position*». Мовленнєва агресія в поданому прикладі має кілька форм прояву. Фраза «*Dad pushed the sofa back against the wall to clear a space on the living-room floor*» вказує на той факт, що мотив і комунікативний намір реалізуються практично одночасно з їх словесним виразом, цей приклад показує спонтанність мовленнєвої агресії. Тактика приниження втілюється за допомогою умовного речення «*If your arms give way I'm going to be kicking you back up again*», звертання у формі зооніма «*you lying little cow*» та порівнянь задля психологічного тиску на адресата-дитину «*You're nothing but a little thief*», «*You're the black sheep of this family and I want everyone to remember that*»;

6) наказові конструкції (14 %):

Омовлення стратегії конфліктування із використанням тактики ігнорування у дискурсі родинного спілкування характеризується вживанням наказових конструкцій, що наповнені напругою та емоційним тиском, особливо конфлікти молодшого покоління зі старшим, оскільки психологія дитини ще не є стійкою, дитині більш важко стримати себе, особливо в перехідний вік та кризові роки (3 роки, 11 років).

Доньки не хочуть бачити мовця-батька та розмовляти з ним через те, що він зрадив їхню матір та має позашлюбного сина. Пропозиція комуніканта-батька поговорити з доньками «*I want to talk to you*» натикається на заперечення не лише поданого прохання, а й сприйняття батька як такого «*I have no father*». Тактика благання з боку батька, що реалізується за допомогою наказової конструкції із лексемою «*please*» – «*Please, Jess, open up*», зустрічається з тактикою ігнорування зі сторони дитини, яка омовлюється також за допомогою наказової конструкції – «*Go away!*», «*Leave us alone!*».

(6) *...He knocked.*

Daughter: *'Who is it?'* Jessie snapped belligerently.

Father: *'Me. Your father. I want to talk to you.'*

Daughter: *'I have no father. Go away!'*

Father: *'Please, Jess, open up. Is Paula there?'*

Daughter: *'No,' Paula retorted through the door. 'Leave us alone!'* (E. Segal);

7) звертання-вulgаризми (9 %):

У дискурсі англomовного родинного спілкування конфліктні комунікативні ситуації виникають незалежно від рольових парадигм. Коли емоційна напруга сягає свого піку, то учасники конфлікту, що пов'язані родинними зв'язками, можуть звертатися один до одного, використовуючи vulgаризми, що представляють собою "брудну" лексику [5, с. 132]. Але подані лексичні одиниці не завжди мають негативний підтекст; інколи у такий спосіб адресант імпліцитно показує, що співрозмовник насправді є дуже близькою для нього / неї особою, яка не сприйме ці слова буквально.

Мовці не можуть повірити, що у їхнього батька та чоловіка є ще одна дитина – син від іншої жінки. Тактика невизнання призводить до того, що один із комунікантів звертається до іншого, використовуючи звертання-вulgаризм «*you little idiot*», але це не викликає бурю протесту та конфлікту.

(7) Daughter: *'First admit it is true...'* Jessie could not bring herself to say the word.

Mother: *'Yes,' Sheila said quietly, 'it is true.'*

Daughter: *'No.' She shook her head. 'It is some big lie. He is ours.'*

Mother: *'Don't you understand, you little idiot ? He had an affair with Jean - Claude's mother'* (E. Segal);

8) звертання-зооніми (7 %):

У розмові мовців адресант-батько звертається до доньки, використовуючи назву тварини «cow», і, таким чином, реалізує тактику ображання. Метафоричне звертання має на меті експліцитно виразити ставлення одного учасника родинного дискурсу до іншого.

(8) Father: 'You little cow! You trollop! You don't fool me, ' he sneered (J. Cox);

9) інтенсифікатори (7 %):

Члени англомовної родини звертаються до тактики перебільшення під час суперечки.

(9) Mother: 'Lass, where've yer bin?' she cried, standing up to fold Betsy in her arms but Betsy shrugged her away irritably.

Daughter: 'Give over, Ma. Anyone'd think I'd bin ter China an' back.'

Mother: 'Bur I've bin right worried -' (A. Howard).

Діалог між комунікантами представляє собою суперечку, під час якої адресант-мати намагається дізнатися, де була її доросла донька «Lass, where've yer bin?». Доброзичливість з боку адресанта виражається невербально «standing up to fold Betsy in her arms», але адресант-донька використовує вербальні «Give over, Ma. Anyone'd think I'd bin ter China an' back» та невербальні «Betsy shrugged her away irritably» засоби, провокуючи сварку. Мати налаштована на гармонійні стосунки, тому використовує тактику перебільшення, яка виражається у використанні інтенсифікатора.

Вираження емоційного забарвлення підсилюються інтенсифікаторами [6, с. 30]. Інтенсифікатори покликані підсилювати негативні або позитивні емоції. «Інтенсифікатори безпосередньо виражають емоції, є складовою частиною самого емоційного переживання, залучають до свого оточення опосередковані показники емоцій у вигляді різних контекстів, які, в свою чергу, є "вузлами" емоційного вираження» [7, с. 13].

Мовець, розмовляючи з донькою, використовує інтенсифікатор «right», що має значення «so», «very», який допомагає експлікувати емоційне переживання та виразити тактику перебільшення.

Отже, тактики приниження, невизнання, ігнорування, вередування, перебільшення, виправдання, емоційного тиску та апелювання до загальнолюдських цінностей реалізують стратегію конфліктування серед батьків та дітей в англомовному родинному дискурсі за рахунок вживання складних речень, наказових конструкцій, повторів, порівнянь, інтенсифікаторів, звертань-вульгаризмів та зоонімів, експресивно забарвлених одиниць та особових і присвійних займенників.

Перспективою подальшого дослідження може стати вивчення мовленнєвих засобів реалізації стратегії конфліктування в англомовному родинному дискурсі з адресантно-адресатною конфігурацією «ЧОЛОВІК-ДРУЖИНА».

THE CONFLICT STRATEGY IN THE ENGLISH FAMILY DISCOURSE WITH THE CONFIGURATION «PARENTS-CHILDREN»

O. Brovkina

The article deals with the main tactics used to realize the conflict strategy in the English family discourse with the configuration «Parents-Children». It analyzes the structural-semantic and communicative-pragmatic peculiarities of the conflict strategy realization.

Keywords: English family discourse, configuration "parents-children", conflict strategy, tactics, structural-semantic and communicative-pragmatic peculiarities.

СТРАТЕГИЯ КОНФЛИКТОВАНИЯ В АНГЛОЯЗЫЧНОМ СЕМЕЙНОМ ДИСКУРСЕ С АДРЕСАНТНО-АДРЕСАТНОЙ КОНФИГУРАЦИЕЙ «РОДИТЕЛИ-ДЕТИ»

O. V. Brovkina

В статье исследуются основные тактики реализации стратегии конфликтования в англоязычном семейном дискурсе с адресантно-адресатной конфигурацией «РОДИТЕЛИ-ДЕТИ». Анализируются

структурно-семантические и коммуникативно-прагматические особенности воплощения стратегии конфликтования.

Ключевые слова: *англоязычный семейный дискурс, адресантно-адресатная конфигурация «РОДИТЕЛИ-ДЕТИ», стратегия конфликтования, тактики, структурно-семантические и коммуникативно-прагматические особенности.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фролова І. Є. Стратегія конфронтації в англомовному дискурсі : [монографія] / І. Є. Фролова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. – 344 с.
2. Wierzbicka A. Gross-Cultural: The Semantics of Human Interaction / A. Wierzbicka. – Berlin : Mouton de Gruyter, 2011. – 502 p.
3. Изард К. Е. Эмоции человека / К. Е. Изард. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2010. – 452с.
4. Социальная психолінгвістика [хрестоматія]. Учебное пособие [составление К. Ф. Седова]. – М. : Лабиринт, 2007. – 336 с.
5. Carston R. Linguistic Meaning, Communicated Meaning and Cognitive Pragmatics / R. Carston // Mind and Language. – 2002. – V. 17, No. 1-2. – P. 127-148.
6. Гак В. Г. Синтаксис эмоции и оценок / В. Г. Гак // Функциональная семантика: оценка, экспрессивность, модальность. – М., 1996. – С. 20-31.
7. Шавловська Т. С. Емотивність молодіжного лексикону (на матеріалі сучасної німецької мови) : автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Т. С. Шавловська. – Херсон, 2011. – 20 с.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Cox J. Her Father's Sins / J. Cox. – London : Mackays of Chatham plc, 1987. – 278 p.
2. Warren Linda All Roads Lead to Texas / L. Warren. – London : Mills & Boon, 2005. – 380 p.
3. Stolz M. The Noonday Friends / M. Stolz. – New York : Harper Collins, 1990. – 184 p.
4. McCann Richard Just a Boy / R. McCann. – London : Ebury Press, 2005. – 210p.
5. Segal E. Man, Woman and Child / E. Segal. – N.Y. : Harper & Row, Publishers, Inc., 1980. – 576 p.
6. Howard A. Painted Highway / A. Howard. – London : Hodder and Stoughton, 2003. – 442 p.

Надійшла до редакції 30 вересня 2014 р.